

ALEXANDRU MARGHILOMAN ÎN SLUJBA FĂURIRII ROMÂNIEI MARI

Comandor (rtg), membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, doctor în științe istorice, specialitatea istoria României, istorie antică, profesor universitar, Universitatea Hyperion București, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale. Cercetare: istoria modernă și contemporană a Europei și a României; istoria militară în special; istoria marinei; muzeografie militară. Peste 160 de studii științifice.

În domeniul muzeografiei militare, a publicat peste 22 de materiale în reviste de profil din țară și străinătate și a coordonat proiectarea și realizarea expoziției de bază a Muzeului Militar Național în noul sediu, precum și a filialelor Constanța, Oradea, Măreșți ale muzeului. De asemenea, a proiectat și a realizat peste 22 de expoziții tematice în colaborare cu instituții similare în țară (Constanța, Galați, Brăila, Iași, Piatra Neamț, Cluj, Oradea, Timișoara) și străinătate (Paris, Kent-Ohio, Chișinău, Plevna, Istanbul, Trencin – Cehoslovacia).

Jipa ROTARU

Alexandru Marghiloman în slujba făuririi României Mari

Rezumat. Tânărul și ambițiosul Alexandru Marghiloman, foarte bogat, șarmant, sportiv, galant, modern, ce făcea furori la balurile elitei bucureștene, a fost atras de cariera politică. Pentru obținerea demnităților a avut ca argumente temeinicia cunoștințelor juridice, talentul de orator, ținuta publică și privată, maturitatea politică a convingerilor conservatoare. Chemându-l la guvernare pe Alexandru Marghiloman și pe conservatori, în martie 1918, regele Ferdinand I a dat dovadă de o profundă înțelepciune. Mandatul acestuia stătea sub două lovituri date statului român: dezastrul pricinuit de război și lașitatea politică a celor care nu au dorit să-și asume răspunderea eșecului până la sfârșit. Era în joc soarta țării (implicit a populației rămase în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei) a armatei și a dinastiei române. Alexandru Marghiloman, sub presiunea timpului, a dus grele negocieri cu germanii și austriecii, pentru reusita Unirii Basarabiei cu Patria Mama, iar după aceea o nouă oportunitate apăruse în fața Guvernului Marghiloman, Unirea Bucovinei cu România.

Cuvinte-cheie: Alexandru Marghiloman, bogat, politică, cunoștințe juridice, conservatori, regele Ferdinand I, Unirea Basarabiei cu Patria Mama, Unirea Bucovinei cu România.

Alexandru Marghiloman at the Service of Creating Greater Romania

Abstract. The young and ambitious Alexandru Marghiloman, very rich, charming, sporty, gallant, modern, who was making waves at the balls of the Bucharest elite, was attracted by his political career. In order to obtain the dignities, he had as arguments the thoroughness of legal knowledge, the talent of orator, the public and private attire, the political maturity of conservative convictions. By calling Alexandru Marghiloman and the conservatives to government in March 1918, King Ferdinand I showed profound wisdom. His mandate was dealt two blows to the Romanian state: the disaster caused by the war and the political cowardice of those who did not want to take responsibility for failure until the end. The fate of the country (implicitly of the population remaining in Oltenia, Wallachia, Dobrogea and southern Moldavia) of the Romanian army and dynasty was at stake. Alexandru Marghiloman, under time pressure, conducted difficult negotiations with the Germans and Austrians for the success of the Union of Bessarabia with the Motherland, and afterwards a new opportunity appeared before the Marghiloman Government, the Union of Bukovina with Romania.

Keywords: Alexandru Marghiloman, rich, politics, legal knowledge, conservatives, King Ferdinand I, Union of Bessarabia with the Motherland, Union of Bukovina with Romania.

Tânărul și ambițiosul Alexandru Marghiloman, foarte bogat, șarmant, sportiv, galant, modern, ce făcea furori la balurile elitei bucureștene, a fost atras de cariera politică. Și-a depus candidatura pentru un loc pe băncile Parlamentului Țării și a reușit să obțină la 6 noiembrie 1884, la vârsta de 30 de ani, postul de deputat în Cameră din partea Colegiului I Buzău, circumscripție electorală care l-a susținut vreme îndelungată, peste 30 de ani, până la 1916, cu o excepție, când a reprezentat ca deputat pe alegătorii Colegiului Ialomița.

Dupa ce a cochetat un an de zile cu liberalii, se simțea apropiat de concepțiile conservatoare [1], de personalitatea lui Titu Maiorescu a cărui casă o frecventa. Din 1891, a fost atras de ideile „junimiste” ale grupării din jurul lui Petre P. Carp. Alexandru Marghiloman, ca și alți oameni politici conservatori, era o persoană cu o situație materială prosperă, bogăția lui, ca și a altora, îi permitea să se lanseze în viața politică românească pentru a-și pune în valoare principii, programe și măsuri, menite să permită progresul țării în domenii diverse. Marghiloman a urmat un important imperativ de natură politică exprimat emblematic de Titu Maiorescu, actual și în vremurile de astăzi: „și fiindcă a da înapoi e cu neputință, nouă nu ne rămâne pentru existența noastră națională altă alternativă decât a cere claselor noastre culte atâta conștiință câtă trebuie și atâta știință câtă o pot avea” [2, p. 8].

Ca urmare a activității de parlamentar, va intra în guvernele conservatoare deținând pe rând funcțiile de: ministru al Justiției (23 martie – 11 noiembrie 1888, respectiv 1891–1895); ministrul Lucrărilor Publice (12 noiembrie 1888 – 22 martie 1889; 5 noiembrie 1889 – 15 noiembrie 1890), ministru la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor (16 noiembrie 1890 – 15 februarie 1891); ministru de Interne (29 decembrie 1910 – 28 martie 1912) și ministru de Finanțe (14 octombrie 1912 – 31 decembrie 1913); președintele Consiliului de Miniștri și ministru de Interne (5 martie – 24 octombrie 1918; ad-interim la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, 6 martie – 4 iunie 1918) [2, p. 9].

Prima însărcinare de ministru, a venit pe fondul unei primeniri generale a clasei politice românești, a celor două mari partide, conservator (prin junimiștii conduși de Petre P. Carp) și liberal (prin liberalii conservatori conduși de Lascăr Catargi și George Vernescu) [3, p. 52].

Junimiștii, mișcare la care se afiliase și Alexandru Marghiloman, doreau schimbarea metodelor de luptă politică, în spiritul unui program imediat de reforme sociale, bazate pe o politică constituțional conservatoare, ce presupunea întărirea ideii de disciplină și ierarhie în stat.

În fața colegilor săi, pentru obținerea primei demnități, a avut ca argumente temeinicia cunoștințelor juridice, talentul de orator, ținuta publică și privată, maturitatea politică a convingerilor conservatoare. Ca urmare, devenind ministru al Justiției (23 martie – 11 noiembrie 1888, respectiv 1881–1895), elaborează o Lege de organizare a magistraturii, accentuând conceptul de inamovibilitate, ce a redat justițiabilului încrederea în instanțele judecătorești. Apoi a fundamentat și întocmit lărgirea competențelor judecătorești de pace, a modificat Legea falimentelor, a dat țării un Cod de comerț care să corespundă mai bine conceptului de „credit” și un Cod comercial în conformitate cu exigențele relațiilor externe ale României.

În calitate de ministru al Lucrărilor Publice (12 noiembrie 1888 – 22 martie 1889; 5 noiembrie 1889 – 15 noiembrie 1890), a pus temelia Podului peste Dunăre, lucrarea de amploare a inginerului român Anghel Saligny (la care a lucrat și tânărul inginer Ionel Brătianu rivalul său de mai târziu), întinzând astfel o mare arteră de comunicație spre Constanța și implicit spre mărilor lumii. Totodată, această construcție era și un element de apărare a Dobrogei. În acest ministeriat a reglat și convențiile referitoare la căile ferate din Moldova punând sechestru pe liniile companiei Lemberg (Lvov) – Cernăuți – Iași.

Ca ministru la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor (16 noiembrie 1890 – 15 februarie 1891) a avut posibilitatea să-și exprime cu fermitate convingerile. Redăm aici, în esență, viziunea sa cristalizată în ani, exprimată în calitate de președinte al Partidului

Conservator Progresist, la Congresul din 8 mai 1920: „visul nostru nu este un țăran sărăcit pe un pământ slăbănogit. Visul nostru e un țăran activ, muncitor, care să se poată ridica, să poată deveni cuprins, un țăran care prin cumpărătură să-și poată lărgi lotul lui și să poată ajunge la 50-100 hectare, adică la proprietatea aceea mijlocie care face puterea economică a tuturor Statelor.”

La Ministerul Afacerilor Străine (7 iulie 1900 – 3 februarie 1901) a avut o atitudine fermă și a aplanat prin negocieri conflictul cu Bulgaria, deși inițial a fost intransigent, ceea ce a făcut ca într-un Celebru Consiliu de Coroană, să fie dojenit de regele Carol I. Monarhul a precizat că în acel moment România nu era pregătită de o acțiune militară, răspunsul premierului Petre P. Carp fiind celebru: „de greșelile politice suntem noi răspunzători, dar armata Sire, a fost lăsată în grija Majestății Voastre”.

Deși angrenat în activități politice sau cele legate de obligațiile sale ca membru al guvernului, a găsit totuși timpul necesar să vină la Buzău, de fiecare dată, Vila Albatros (principala componentă a complexului arhitectural Marghiloman, inaugurată probabil în 1896–1897), ce a fost locul de întâlnire al colaboratorilor și prietenilor săi politici. Aici a pus bazele filialei județene a Partidului Conservator, constituită la 27 ianuarie 1902, în ziua când aniversa 48 de ani. După fuzionarea conservatorilor (1907) a devenit unul din principalii lideri ai Partidului Conservator.

Sesizând că există o primejdie ce amenința statul român tributar în datoria publică pieții germane, a fost cel dintâi care a gândit o contrabalansare a finanțelor noastre printr-o relație strânsă cu Franța. Cel puțin acesta este un prim contraargument la acuzațiile ce i se vor face asupra faptului că era germanofil, alături de faptul că studiasse timp de 8 ani în Franța, iar celebrele Note politice le-a redactat deseori în limba franceză.

Împreună cu Emil Constantinescu, a fost Fondator al Băncii Generale Române și unul dintre marii moșieri ce au subscris la societatea de asigurare „Generală”. Remarcăm că Alexandru Marghiloman a dorit să întemeieze pe

principii financiare moderne de cointerесare prin dividende, de toane de prezență organizarea morală a societății, bazată pe binele public, sacrificii materiale, implementarea ideilor sănătoase pentru apărarea statului și organizarea morală a dragostei de țară.

Tot acum ca ministru de Finanțe, a acordat sume importante pentru pregătirea armatei, având ca rezultat creșterea statutului internațional al României după cel de-al Doilea Război Balcanic, ca efect al puterii armate și diplomației tânărului stat român. Conferința și Tratatul de Pace, încheiate la București în data de 10 august 1913, sunt și astăzi imaginea cea mai elocventă a valorificării imediate a puterii statului român, fundament al politicii internaționale ce a așezat România în prim-planul actorilor geopolitici și geostrategici din centrul și sud-estul Europei. Izbânda a dat moral României în acțiunile viitoare și a creat ascendentul necesar armatei pentru acțiunile ce urmau să vină și care nu s-au lăsat mult așteptate – Războiul de Întregire Națională (1916–1919).

Nicolae Iorga îl remarcă pe Alexandru Marghiloman și îl caracteriza astfel: „Puțini sunt aceia care știu că elegantul Marghiloman, care scotea fraze întregi de o perfectă tăietură din implacabilul plastron al câmpșii sale, că sportmanul cu grajdul celebru, că oaspetele Parisului, oraș care singur putea satisface cerințele acestui fiu de mare proprietar patriarhal și descendent din simpli răzeși, că arbitru rafinărilor era în fond un om de treabă, deși rău de gură și rău de scris, ca orice membru al mahalalei noastre politice și, înainte de toate, o ființă trăind exclusiv pentru putere cu tot ceea ce poate da devotamentul momentan al unui fidel la picioarele tronului” [2, p. 11].

Într-adevăr, fidel instituției regale, a încercat permanent să influențeze politica timpului, ceea ce i-a atras critici și mai ales adversari. Având mare influență în partid și în viața politică, s-a implicat în evenimentele din anii 1914–1918, inițiind neutralitatea României, dar insistând pentru statutul politic al românilor din Basarabia și Transilvania și pentru alipirea Basarabiei și Bucovinei la România.

Cel puțin trei momente par a fi predestinate în desfășurarea viitoare a evenimentelor. În anul 1915, profesorul Alexis Nour alcătuiește prima hartă geografică și demografică a Basarabiei, bazată numai pe documente rusești. Harta fusese aprobată de Societatea de Geografie, dar nicio instituție din România nu a dorit să achite plata realizării acesteia. Profesorul a apelat la Alexandru Marghiloman, care a achitat costurile realizării ei din fonduri personale [2, p. 163]. Era poate un prim semn al destinului.

În cel de-al doilea, în decembrie 1915, în plenul Senatului, unde suferințele Ardealului erau foarte bine prezentate, intervine arătând că suferințele Basarabiei erau poate mai grele, deoarece glasul acesteia părea că nu se mai aude.

Cel de-al treilea se consumă în timpul întâlnirii solicitate lui Alexandru Marghiloman de ambasadorul rus de la Constantinopol, cu prilejul intrării Turciei în conflict. Speculând momentul, ambasadorul rus îl întreabă dacă este de părere că interesul românesc este alături de Antantă. Diplomat cu experiență, Marghiloman arată că România avea două interese: Transilvania și Basarabia, dar replica rusului a fost tăioasă: „Despre Basarabia nu mai e de vorbit, s-a pecetluit soarta ei”. Mărturia lui Marghiloman este relevantă, „Cuvintele acestea au răsunat multă vreme în inima mea precum clopotul morților și poate că amintirea acestor clopote mi-a dat mai târziu voiciumea și agerimea cu care am îmbrățișat chestiunea Basarabiei.” [2, p. 164].

În ajunul declanșării Primului Război Mondial, România se afla, din punct de vedere politic și geografic, la întretăierea intereselor Puterilor Centrale și ale Antantei. În ședința Consiliului de Coroană din 21 iulie/3 august 1914, de la Castelul Peleş din Sinaia, prezidată de Regele Carol I, ce a hotărât atitudinea României pentru perioada imediat următoare, Alexandru Marghiloman, participant în calitate de președinte al Partidului Conservator, a inițiat și susținut ideea neutralității României, deși simpatiza fățiș tabăra Puterilor Centrale [2, p. 12].

După doi ani de neutralitate activă, într-un context internațional tensionat, un alt Consiliu de Coroană, desfășurat în data de 14/27 august,

la ora 10, la Palatul Cotroceni, prezidat de regele Ferdinand I, a hotărât intrarea României în război de partea Antantei. Din păcate, entuziasmul politic și militar imprimat de Guvernul Brătianu a fost de scurtă durată și s-a dovedit nerealist, deoarece trupele Puterilor Centrale, în contraofensivă, au cucerit inclusiv Bucureștiul, la 3/16 decembrie 1916. Nici marile victorii ale Armatei Române din vara anului 1917 nu au oputut opri ofensiva Puterilor Centrale și apariția pericolului bolșevic rusesc, ucrainean sau maghiar.

Rămas în teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale, Alexandru Marghiloman a fost numit președintele Consiliului de Miniștri și ministru de Interne (5 martie – 24 octombrie 1918 ad-interim la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, 6 martie – 4 iunie 1918).

Regele Ferdinand I afirma: „Am făcut apel la Marghiloman pentru că, dintre toți oamenii

Fig. 1. Regina Maria, Elena și Alexandru Marghiloman în parcul dendrologic de pe domeniul de la Buzău al politicianului. Fotografie din colecția doamnei Irina Vlăduca-Marghiloman.

politici rămași la București, el este cel care a făcut dovada de a fi avut cea mai mare grijă pentru interesele conservării țării și a tuturor instituțiilor sale”. Așadar, în aceste condiții, regele și-a pus toată speranța în Alexandru Marghiloman. Cunoscându-i sentimentele, regele Ferdinand I i-a dat dificila sarcină de a rămâne alături de Titu Maiorescu, Petre P. Carp, Constantin Stere și alți politicieni în teritoriul ocupat ca rezervă la alternativa înfrângerii Antantei. Conștient de riscul de a se autocondamna politic, a accepta rolul de rezervă regală.

Chemându-l la guvernare pe Alexandru Marghiloman și pe conservatori, în martie 1918, regele Ferdinand I a dat dovadă de o profundă înțelepciune. Mandatul acestuia stătea sub două lovituri date statului român: dezastrul pricinuit de război și lășitatea politică a celor care nu au dorit să-și asume răspunderea eșecului până la sfârșit. Era în joc soarta țării (implicit a populației rămase în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei), a armatei și a dinastiei române [4, p. 5-8].

Știm acum că și speranțele reginei Maria se îndreptau la acele momente către Alexandru Marghiloman, pe care îl cunoștea și îl aprecia în mod special, mai ales că, din toamna anului 1917, dorința sa de apropiere față de familia imperială rusă și Rusia se dovediseră nerealiste în condițiile apariției pericolului bolșevic. În amintirile sale, Regina nota: „Ne plăcea foarte mult să mergem la Vila Albatros. Alexandru Marghiloman era omul elegant al partidului conservator, bine îmbrăcat, zămbitor, apropiat și plăcut în purtare. Era bogat, ținea cai de curse și avea o casă întocmită cu belșug. Îi plăcea să primească și primirile lui dovedeau o largă risipă și o oarecare dorință de a uimi. Relațiile noastre înfățișau pentru mine latura plăcută și ușoară a vieții; la el politica părea de mai mică însemnătate decât câștigătorii derby-ului, decât Parisul și eleganța modei. În locuința de vară lângă Buzău, soția lui născută Știrbey (mai tarziu doamna Ion Brătianu), îl ajutase să întocmească o prea frumoasă grădină. Tot acolo își avea herghelia. Ne plăcea foarte mult să mergem la Vila Albatros, ne aducea aminte de viața în țările străine, îmi plăceau

caii și prețuiam mult căpșunile cultivate, precum și frumoșii trandafiri care deosebeau casa lor. O zi petrecută la vila lui Marghiloman ne făcea să uităm cu totul că era ministru.” [2, p. 15]

A fost nevoie ca Alexandru Marghiloman, în calitatea sa de șef al Partidului Conservator, să mobilizeze întreaga energie a formațiunii sale politice pentru a salva ceea ce se mai putea salva, iar din punct de vedere personal să facă eforturi supraomenești pentru preservarea intereselor statului român aflat în deznădejde. A fost conștient de răspunderea grea pe care și-a luat-o, însă a acționat ca un excepțional om de stat, inteligent, sobru, hotărât, ce și-a asumat răspunderea de a lupta cu patimile politice ale adversarilor, ce l-au lovit permanent cu răutate, dar pe care i-a înfruntat cu seninătatea conștiinței curate și cu incomparabila bunătate a sufletului său.

Așadar, după ce Ionel Brătianu a demisionat, Guvernul a fost preluat de generalul Alexandru Averescu care, silit de împrejurări, a încheiat un armistițiu la Buftea, cu Puterile Centrale, la 3/15 februarie 1918. Averescu se retrage și Alexandru Marghiloman, omul de sacrificiu, a acceptat să devină prim-ministru în condiții foarte dificile pentru țară, mai ales că Rusia bolșevică încheiase pace separată cu Puterile Centrale la Brest Litovsk. România rămăsese singură în fața mașinării de război a Germaniei, Austro-Ungariei, Turciei și Bulgariei.

O „rază de lumină” apare în noianul de necazuri naționale prin mișcarea națională românească din Basarabia ce dorea unirea cu România. Alexandru Marghiloman, sub presiunea timpului, începe grele negocieri cu germanii și austriei, încheiate cu succes. De aceea, prim-ministrul României, merge pe 26 martie/8 aprilie 1918 la Chișinău pentru a participa la ședința festivă care urma să proclame unirea. În ziua de 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării a declarat Unirea Basarabiei cu România, ca urmare a unui vot al cărui rezultat a fost: 86 de voturi „pentru”, 36 de „abțineri”, 3 voturi „împotriva”. După votare, prim-ministrul României, Alexandru Marghiloman, a dat citire unei declarații regale: „În numele poporului român și al Regelui său Majestatea Sa Ferdinand I, iau

act de hotărârea Sfatului Țării și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru totdeauna, cu România una și indivizibilă.” Marghiloman a declarat după vot: „În numele poporului român și al regelui Ferdinand I, iau act de unirea Basarabiei cu România de aici înainte și în veci! Trăiască România Mare!”

Apoi a trebuit să semneze Pacea de la Cotroceni – București (24 aprilie/ 7 mai 1918), „ceasul cel mai amar al vieții mele.” Sperând să obțină condiții mai bune de la Germania și Austro-Ungaria. Acest episod și consecințele lui au fost cele mai controversate din lunga carieră politică a lui Alexandru Marghiloman. Cu toate că cele 31 de articole aveau prevederi militare, materiale și teritoriale extrem de grele, înțelegem astăzi că a fost un act de salvare a țării, ce a permis apariția condițiilor favorabile, reluarea ofensivei militare și împlinirea visului de realizare a României Mari. În negocierile cu miniștrii, generalii, reprezentanții băncilor, cercurile diplomatice, administrative sau parlamentare, cu toții recunoșteau că prioritățile lui principale erau Coroana, Armata și România. A avut puterea de înțelegere a evoluției exacte a evenimentelor și abilitatea de a fi parte a neratificării acestei păci prin amânări consecutive. Mai mult decât atât, a sprijinit cu diplomatie cererile Consiliului Național al Românilor din Bucovina, în demersurile lui de unire cu România, ce se va realiza la 18/28 noiembrie 1918, la trei săptămâni după demiterea guvernului său, în data de 23 octombrie 1918.

Privind Bucovina, marele patriot buzoian este de la început atent la Hotin în relația cu Austria și Ucraina [5, p. 439]. De altfel, în toiul evenimentelor de pregătire a unirii cu Basarabia, în data de 24 martie/6 aprilie este vizitat de Pruncu, membru al Radei din Kiev, ce dorea o „mișcare de apropiere printre românii de pe malul stâng al Nistrului, de opus pretențiunilor ucrainiene asupra Nordului Basarabiei.” [5, p. 454].

Pe 9/22 aprilie 1918, un delegat special al Ucrainei, pe nume Gologan, este acreditat pe lângă Guvern (și nu pe lângă Rege, cum era uzanța). Acesta vorbește de 60.000 de ucraineni din Basarabia, iar Marghiloman îi răspunde

precizând că este vorba de câteva „sute de mii de români din stânga Nistrului.” [5, p. 480-481].

Nu trebuie să uităm, ba mai mult, trebuie să subliniem permanenta atenție asupra cadrului general internațional și lupta pe care Alexandru Marghiloman a purtat-o în contextul situației Dobrogei, a recâștigării controlului asupra acesteia, în realitatea de atunci a „bolșevinișmului de la sud și republica țărănească din Bulgaria”.

O atenție permanentă menține Alexandru Marghiloman în legătura cu Ucraina, stat încă nerecunoscut de România, la acel moment. Elementul diplomatic principal era situația Antantei și a evoluției frontului, în contextul celor 14 puncte ale declarației la Wilson și a urmărilor acestora asupra Dublei Monarhii și a dreptului la autodeterminare a popoarelor.

Așadar, evenimentele din Bucovina au avut o strânsă legătură cu evoluția situației din imperiu și cu acțiunile românilor din Transilvania. În octombrie 1918, au avut loc, la Liov, lucrările Adunării Naționale Constituante, convocate de Consiliul Național Ucrainean. Cu această ocazie, s-a pus problema Independenței teritoriului austriac în cadrul Austro-Ungariei, urmând să înglobeze inclusiv Bucovina nord-vestică. Proclamația de la Liov a produs îngrijorare în rândul românilor din Bucovina.

Fruntașii mișcării naționale de aici – Iancu Flondor și Sextil Pușcariu – au luat inițiativa organizării unei adunări naționale. Manifestarea a avut loc la 14/27 octombrie 1918, la Cernăuți și s-a bucurat de participarea deputaților români din Parlamentul de la Viena și a foștilor deputați din ultima Dietă bucovineană. Participanții au adoptat o moțiune care aproba funcționarea unei adunări Constituante, ce hotăra „unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent”, un Consiliu Național. Acest Consiliu era alcătuit din 50 de membri și avea misiunea de „a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură între toți românii”. Moțiunea citită de Iancu Flondor a fost acceptată în unanimitate.

După reușita Unirii Basarabiei cu România, o nouă oportunitate apăruse în fața Guvernului

Marghiloman, Unirea Bucovinei cu România, cerută de Consiliul Național al Românilor din această provincie. Omul politic buzoian a sprijinit cu diplomație inițierea acestor demersuri, ce se vor realiza la 15/28 noiembrie 1918, la trei săptămâni după demiterea guvernului său, în data de 23 octombrie 1918.

Inițial, față de situația creată prin preluarea puterii la Cernăuți, de această dată de către ucraineni, Iancu Flondor i-a încredințat lui Vasile Bondărescu atât o împuternicire, cât și documentele emise de către consiliul național român din Bucovina, prin care solicita, la 22 octombrie/4 noiembrie, lui Alexandru Marghiloman, președintele Consiliului de miniștri al României, sprijin material, moral și militar. Față de solicitarea bucovinenilor, Alexandru Marghiloman avea să scrie: „...nu pot să făgăduiesc alt ajutor decât să dau arme pentru ca să-și organizeze o jandarmerie sau o gardă națională. Armata n-ar putea să intervină decât dacă ar fi chemată să ajute la reprimarea unei revoluții amenințând viața și bunurile naționalilor noștri; ca ajutor moral stabilirea de raporturi zilnice; dau ordin să se furnizeze automobile, curieri, bani.” [5, p. 109-110].

Nemulțumit de răspunsul prim-ministrului de la Iași, la 23 octombrie/5 noiembrie 1918, Iancu Flondor a trimis o telegramă la Iași, lui Sever Zotta, cu următorul conținut: „Rog comunicați imediat următoarele agentului nostru diplomatic dr. Bondărescu: Situația din ce în ce mai critică reclamă imperios neîntârziat intervenția armatei române, ca din contră mișcarea bolșevică dezlănțuită va avea cele mai grave urmări pentru chestiunea românească.” [5, p. 486].

Pe fondul temerilor exprimate și de către regele Ferdinand I în legătură cu pericolul mișcărilor bolșevice, Alexandru Marghiloman a dispus ca „Trupele de la graniță să ocupe Suceava și Ițcani. Se vor lua măsuri pentru a se proteja populația contra exceselor. Ulterior se vor întinde cât de repede până la Cernăuți” [6, p. 114], iar responsabili militari au trecut imediat la executarea dispozițiilor șefului Executivului. În aceeași zi, Ministerul de Război, prin Ordonanța nr. 1 a dispus: „Generalul Zadik,

Comandantul Diviziei având sub ordinele sale Regimentele 16, 29 și 37 infanterie precum și toți grănnicerii și jandarmii care se găsesc în prezent cu serviciul de pază pe frontiera Bucovinei, va ocupa fără întârziere Ițcani și Suceava; iar de aici va întinde progresiv ocuparea Bucovinei până la Cernăuți inclusiv. Se pun la dispoziție și Regimentele 3 și 8 Roșiori și câte o baterie din Regimentele de Artilerie a Diviziei a 8-a” [7]. Cele trei regimente puse la dispoziția Generalului Iacob Zadik [8] erau dislocate la Dorohoi (R. 29 I.), Botoșani (R. 25 I.) și Fălticeni (R. 16 I. / D. 7 I.), în timp ce celelalte unități ale Diviziei 8 Infanterie se aflau concentrate la Iași (R. 13 I.), Vaslui (R. 25 I.) și Bacău (Bg. 8 A.).

Remarcăm din nou puterea de înțelegere a evoluției exacte a evenimentelor și abilitatea lui Alexandru Marghiloman, de a fi parte a viitorului României Mari, eforturile guvernului marelui politician buzoian îndreptându-se către unirea cu Bucovina.

Să reținem faptul extrem de important al demiterii marelui patriot Alexandru Marghiloman, la cererea reprezentanților / miniștrilor Antantei pe motivul intervenției din Bucovina pentru protecția românilor de aici chiar dacă aceasta fusese și dorința regelui Ferdinand [6, p. 118]. De altfel, în prima zi după demiterea Guvernului Marghiloman, pe 24 octombrie/ 6 noiembrie 1918, „lordul valah” rostește în fața majorității din Senat următorul discurs: „Nu pot să mă întind asupra cauzelor retragerii; ar trebui să fac revelațiuni mușcătoare asupra unui fel de politică intimă care se practică. Retragera mea nu e o dezertare; în tot cazul, are loc asupra unei apoteoze: Bucovina și nordul Basarabiei. Am păstrat țării o dinastie, o armată și i-am dat Basarabia și Bucovina cu integritatea teritoriului...” [6, p. 121].

A urmat ministrul de Externe C.C. Arion cu discursul: „Victorie la București, unde învingătorii declară că se înapoiază teritoriile, victorie la Iași, unde guvernul pune piciorul în Bucovina și în Basarabia de Nord. Guvernul moare fiindcă a luat Bucovina. E cel mai frumos sfârșit ce se putea spera. Trăiască România Mare!” [6, p. 121-122].

Astăzi putem analiza, cunoscând secretele întrevederilor, temporizările și greutățile întâmpinate în negocierea păcii, că realipirea Basarabiei la România și inițierea unității naționale cu Bucovina și Transilvania au avut ca punct de plecare și eforturile marelui politician buzoian. A negociat cu succes eliberarea prizonierilor, asigurarea hranei populației din teritoriul ocupat, menținerea efectivelor armatei dincolo de Milcov. Pentru populația civilă, jefuită de armatele de ocupație și împotriva bugetului mereu crescând de întreținere a armatelor inamice, a reușit minuni, stopând învingătorii mândri și răzbunători, precum și opoziția politică care slăbea acțiunile guvernului său, manifestându-se dornic să apere drepturile statului. Mai mult decât atât, s-a împotrivit opoziției și presei din Iași, care declara că guvernul trebuia să renunțe la întreaga Dobroge în cazul unei păci impuse [2, p. 94].

Putem observa totodată că acest mandat a stat sub două grele lovituri asupra statului român: dezastrul pricinuit de război și lașitatea politică a celor care nu au dorit să-și asume răspunderea eșecului până la sfârșit. Acuzat ulterior de trădare, chiar de către aceștia, a stat în fața opiniei publice cu seninătatea conștiinței curate și cu incomparabila bunătate a sufletului său, iar lumea interbelică, treptat, a început să înțeleagă faptul că Alexandru Marghiloman era un mare sacrificat. Referindu-se la ingrata misiune a lui Alexandru Marghiloman, Nicolae Iorga sublinia că a fost „tragica victimă a unor grozave împrejurări, dar și o podoabă a vieții noastre publice”. Astăzi, este clar că a urmărit întotdeauna interesele majore ale țării, după cum reiese și din intervențiile sale, în care sublinia că „România să fie cu ochii mereu ațintiți asupra intereselor reale ale statului. Statul Român înainte de toate ...”.

La trecerea unui veac de la acea guvernare de sacrificiu asumat, putem spune că Alexandru Marghiloman și executivul său și-au atins obiectivul de apărare a statului român, a dinastiei sale conducătoare și a armatei naționale. Prețul plătit de marele om de stat buzoian a fost însă extrem de mare. Calomniat, lovit permanent de adversarii săi politici, imediat după

1919, a reușit prin conduita sa, stând neclintit în convingeri și în dragostea sa profundă față de patrie, să trimită peste generații un model de românism curat, de factură europeană, care se sprijină pe realitatea istorică a faptelor.

La sfârșitul războiului, a căutat, fără succes, să revigoreze partidul, devenit Partidul Conservator-Progresist. Deși avea mare succes în ieșirile în fața oamenilor, verificat permanent prin susținerea unor conferințe, era permanent atacat de adversari, deoarece simboliza spiritul și încarnarea doctrinei conservatoare, omul ce 40 de ani a fost în slujba obștei și a patriei.

Note și referințe bibliografice:

1. De altfel, politicianul buzoian va conduce Partidul Conservator din anul 1914 până la moartea sa, în anul 1925.
2. Alexandru Marghiloman, *un mare român*. Buzău: Editura MAD Linotype, 2018.
3. Marghiloman, Alexandru. *Note politice*, vol. I. București: Editura Scripta, 1993.
4. Vezi și Stelian Neagoe, prefață la Alexandru Marghiloman, *Discursuri parlamentare*, vol. I. București: Editura Machiavelli, 2014.
5. Marghiloman, Alexandru. *Note politice*, vol. III. București: Editura Institutului de Arte Grafice EMI-NESCU S.A. 1927.
6. Marghiloman, Alexandru. *Note politice*, vol. IV. București: Editura Scripta, 1993.
7. Arhivele Militare Române / A. M. R., *fond Corpul 4 armată*, dosar nr. 14, f. 81.
8. Generalul Iacob Zadic (1867–1970), născut în Brătulești, județul Roman. A urmat Școala Superioară de Război în perioada 1886–1898. Sublocotenent – la 1 iulie 1888, locotenent – la 10 mai 1891, căpitan – la 8 aprilie 1896, major – la 10 mai 1906, locotenent-colonel – la 1 aprilie 1911, colonel – la 1 aprilie 1919. Funcții îndeplinite: 1 iulie 1889 – 1 noiembrie 1896 – Regimentele 3, 4, 11 și 12 Artilerie; 1 noiembrie 1899 – 8 aprilie 1900 – Regimentul 8 Artilerie; 16 aprilie 1900 – 29 aprilie 1906 – în statul major al Diviziilor 5 și 7 Infanterie; 1 decembrie 1909 – comandantul Regimentului 8 Artilerie; 10 mai 1910 – șef de stat major al Diviziei Infanterie; 1 noiembrie 1911 – comandantul Regimentului 8 Artilerie; 1 aprilie 1914 – șef de stat major al Corpului 4 Armată; 14 august 1916 – șef de stat major al Armatei de Nord; 1 ianuarie 1917 – șef de stat major al Armatei; 1 septembrie 1917 – Secretar general al Ministerului Munițiilor; 1 februarie 1918 – comandant al Diviziei 8 Infanterie; 1 aprilie 1919 – comandantul Corpului 4 Armată.